

Symposium 'Verslaving en criminaliteit'

Else De Donder*

Ingezonden

Het thema verslaving en criminaliteit leverde niet alleen voldoende materiaal op voor een speciaal nummer van dit tijdschrift (nummer 2009/3) maar was ook het onderwerp van een symposium dat de redactie samen met uitgever Bohn Stafleu van Loghum organiseerde op 5 oktober 2009. In het Utrechtse Media Plaza werden ruim honderd bezoekers verwend, zelfs met een heuse chocoladefontein tijdens de koffiepauze. Edwin ten Holte, directeur van de Stichting Verslavingsreclassering, gaf als eerste spreker een overzicht van wat er in Nederland beweegt op beleidsvlak. Volgens hem ziet men nu meer dan voorheen de meerwaarde van een effectieve combinatie van straf en zorg.

Modellen

Maarten Koeter van het Amsterdam Institute for Addiction Research haalde er epidemiologische gegevens bij om de relatie tussen criminaliteit en verslaving te duiden. Hij lichtte het psychofarmacologisch model, het economische-motivatiemodel en het systemisch model toe. Criminaliteit en middelengebruik kunnen ook gemeenschappelijke oorzaken hebben. Over het algemeen vergroot middelengebruik de ernst en de frequentie van criminele activiteiten ('multiplier effect'). De aanpak van verslaving leidt vaak tot een daling van de criminaliteit. Heroïneverstrekking is daar een goed voorbeeld van. Interventies in een justitieel kader zijn een win-winsituatie voor zowel de verslavingszorg als voor justitie. Toch zijn er heel wat justitiabele verslaafden bij wie deze aanpak niet werkt omdat het om een complexe doelgroep gaat. Ze 'kunnen' niet, bijvoorbeeld door psychiatrische comorbiditeit, cognitieve beperkingen of lage scholing, of ze 'willen' niet, door een gebrek aan motivatie.

* E. De Donder is stafmedewerker onderzoek bij de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen te Brussel. E-mail: else.dedonder@vad.be.

NEXUS

NEXUS, een nieuw instrument dat de samenhang tussen verslaving en criminaliteit meet, werd door prof. dr. Gerard M. Schippers voorgesteld. NEXUS is ontwikkeld als onderdeel van de MATE-Crimi¹, de MATE voor justitiabelen. De MATE meet patiëntkenmerken voor de indicatie voor zorg en behandeling. De NEXUS bedoelt vast te stellen of iemand vanwege crimineel gedrag in de afgelopen vijf jaar in contact is geweest met politie en/of justitie, of er sprake is van een patroon in dat criminele gedrag (dus niet eenmalig of incidenteel), en zo ja welk verband er is tussen dat criminele gedragspatroon en het gebruik van psychoactieve stoffen of met gokgedrag. Op basis van NEXUS kunnen assessoren drie typen onderscheiden. Zodra de typen bepaald zijn, kan therapieadvies gegeven worden. Bij type 1 (Cm) moet behandeling of begeleiding primair gericht zijn op het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag, terwijl bij type 2 (Mc) de behandeling of begeleiding primair gericht moet zijn op het verslavingsgedrag. Voor het derde type (CM) dient de behandeling of begeleiding zowel gericht te zijn op het criminele, grensoverschrijdende of asociale gedrag als op het middelengebruik.

Het NEXUS-instrument is uitgetest en onderzocht op betrouwbaarheid en validiteit. En daar blijkt nog wat werk aan de winkel. Positief is dat assessoren in 86% van de gevallen het NEXUS-advies overnemen. De afname roept geen weerstand op en wordt door assessoren gewaardeerd. De teksten worden vaak in een adviesrapportage overgenomen. De betrouwbaarheid van dit instrument - dat wil zeggen, de kans dat twee personen die het instrument afnemen hetzelfde meten - kan echter beter. NEXUS draagt bij aan de transparantie en kwaliteit van beslissingen. Het is tevens het eerste instrument dat de relatie tussen middelengebruik en criminaliteit probeert vast te leggen. Voornaamste conclusie is dat nog vervolgonderzoek nodig is.

Paneldiscussie

In de paneldiscussie met vier experts uit het veld kwam onder meer de professionaliteit ter sprake. De opleiding van professionals en hun kennis over beide sectoren kan beter. Misschien moet er ook meer gedacht worden aan zorgteams waar competenties vanuit verschillende hoeken kunnen samenkomen. Wie moet wat doen is immers een terechte vraag. Moet de reclassering de verslaafde behandelen of moet de verslavingszorg de recidive aanpakken? Er werd gepleit voor traject- of ketenbehandeling en programma's die de zorg/justitie overstijgen.

1 MATE staat voor Meten van Addicties voor Triage en Evaluatie.

De samenwerking kan aan beide kanten zeker nog verbeterd worden. Enige bedenkingen waren er ook over het meten van effectiviteit aan de hand van de indicator 'vermindering van recidive'. Uiteraard is er begrip voor dat justitie eisen stelt aan (de financiering van) interventies. Maar zijn complexe interventies te beoordelen via RCT's? Moeten niet eerder het geheel van interventies bekijken en het totaaleffect ervan? Een enkele interventie is immers vaak onvoldoende voor gedragsverandering op lange termijn.

Beleid

Henk Rigter van de Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg van Erasmus MC sloot deze boeiende middag af met reflecties over de consequenties voor het beleid. De forensische verslavingszorg is voor justitie een uitkomst (er kan immers behandeld worden) en voor de verslavingszorg een zegen (er mag/moet 'meervoudig' behandeld worden). Maar voor justitie is betere scholing nodig. Daarnaast is er behoefte aan een geïntegreerd behandelingspakket. Dit betekent: behandeling van delinquentie en verslavingsproblematiek in een enkel programma, en bij detentie intern beginnen en vervolgens met dezelfde aanpak ambulant doorgaan (nazorg).

In de zorgsector zijn gemengde, 'vliegende' behandelteams nodig (verslavingszorg in samenwerking met de jeugdzorg, ggz en forensische zorg). Er is behoefte aan minder bureaucratie bij verwijzing en innovatie van behandelprogramma's en een betere scholing van verwijzers, hulpverleners en managers. Rigter besloot met de opmerking dat justitie en zorg elkaar wel toegenegen zijn, maar dat van grote liefde nog geen sprake is.

Tot besluit

Gezien de brede focus van deze studienamiddag op verslaving en criminaliteit werd het thema vooral globaal belicht. Voor discussie in de diepte bleek een middag te kort, maar als 'smaakmaker' was deze bijeenkomst meer dan geslaagd. Verslaving zorgde met interessante sprekers, een actueel thema en een strakke en vlekkenloze organisatie voor een sterk eerste symposium. Voor herhaling vatbaar! (Met de login 'verslaving' zijn de presentaties van de studienamiddag na te lezen op www.bsl.nl/cuco.)